مەنشووری داركووليسم: جووڵانەوەی ئەدەبی داركوولی

وەديهێنەر:
محەمەد ڕەزا نەزەری داركوولی
سەڵاح نيساری
(بۆكان)

هەميشە ئاواتی من ئەوەبووە دنيا دوور بێ لە شەڕ و زۆرداری، هەموو بە كۆمەڵ بژين و هۆگری دوورەپەرێزی نەبين، هەر بەو ئوميێدەش ڕۆمانی (مەرگی دراوسێ)م نووسی و بناغەی ئەدەبی داركووليستيم داڕشت، لێرەدا بە دڵ دەخوازم نووسەرانی دنيا بە گشتی تێكەڵ بەم جووڵانەوەيە ببن و قەڵەمی خۆيان لەو بوارەدا وەگەڕ بخەن، لەو پەيماننامەيەدا هاوبەش بن و ئەو ڕێچكەيە بگرنەبەر، چونكە ئەدەبيات پێويستی بە پەيماننامەيەكی ئاوا هەيە.

محەمەدڕەزا نەزەری داركوولی، ئێران، تاران، بەهاری ٢٠١٥ زايينی

دەستوور:

پەيماننامەی جووڵانەوەی ئەدەبی داركوولی بريتييە لەو دە بڕگەيەی خوارەوە:

١- داواكاری بۆ يەكڕيزی و پەرەپێدانی دۆستايەتی لە نێو خەڵك و حەوانەوەی مرۆڤ لەگەڵ ئاژەڵ و سروشتدا.

٢- دنيا بە ماڵی خۆمان بزانين.

٣- دژ بە ڕەگەزپەرستی و دەمارگرژی ئايينی.

٤- پاڵ بە ويژدانەوەدان.

٥- ئازادی بير و ڕا دەربڕين.

٦- ئازادی لە بەكارهێنانی ميتود و شێوازەكانی نووسين.

٧- ڕەخنەگرتنی بوێرانە.

٨- لەخۆ بوردوويی.

٩- ڕووڕاستی.

١٠- يەكسانی مرۆڤەكان.

١- پەرەپێدانی دۆستایەتی و خۆشەویستی نێوان مرۆڤ و گیانداران و سروشت:

جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، داواكاری بۆ بەهێز كردن و پەرەپێدانی ئاشتی جیهان، بە گرنگترین ئامانجی خۆی دەزانێ، جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، بارودۆخی هەنووكەیی جیهان ئالۆز و مەترسیدار هەڵدەسەنگێنێ، بۆ هەموو كەس ئاشكرایە گەورەترین تەنگژەی مرۆیی ئەمرۆ دوورەپەرێزییە، دوورەپەرێزی بە هۆی دابڕان لە دڵۆڤانی و خۆشەویستییەوە دێتە ئاراوە، جیهانی ئەمڕۆ، بێ حورمەتی و لە دژیەك ڕاچوون، خۆخۆری و عەشیرەتگەریی، نایاسایی و تاكڕەوی. شەڕ وەختێ بێ مانا دەبێ ئەگەر كەسێك كەسێكی دیكە بریندار بكات، یان بە هۆی شەڕ لە نێوان دوو كەس و تاقمێكدا خوێن ڕشتن بێتە ئاراوە، تەنانەت خۆپەرستیش بەشێكە لە بەشەڕ هاتن لەگەڵ ئەم و ئەودا. ڕاستییەكەی تەواوی شەڕەگەورەكان لە خۆپەرستییەوە سەرچاوە دەگرن، جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، جیهانێكی دوور لە شەڕ و خوێنڕێژی دەوێ، واتە دنیایەك كە خۆپەرستی تێدا نەبێ. خۆ دوور نەخستنەوە و یەكتر كوژی تێدا نەبێ، لە هەمبەر ئەوانەدا دنیا پڕبێ لە خۆشەویستی و یەكتر خۆش ویستن و دەستی برایەتی بۆ یەكدی درێژ كردن، نووسەرانی ئەدەبی داركوولی بۆ پەرەپێدانی ئاشتەوایی لە دنیادا دەنووسن، بێزارن، ئاژاوە و شەڕ و كوشتن، مەحكووم دەكەن و بە نووسینەكانی خۆیان هەوڵ دەدەن لە سەر هزر و ئاكاری خەڵكی جیهان كاردانەوەیان هەبێ؛ تا ئەو جێیەی خۆشەویستی و ئاشتی جیهان پەرەبستێنێ، جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، بە گشتی خەسار گەیاندن بە مرۆڤ، سروشت و باقی گیاندارانی كێوی، دوور لە پاك ڕەوشتی و پێچەوانەی ویستی ئەو دەژمێرێ، هەر بەم هۆیەوە نووسەرانی ئەو جوولانەوەیە لە نووسراوەی خۆیاندا، خۆشەویستی مرۆڤ لەگەڵ گیانداران و سروشت پەرە پێدەدەن و بانگەوازی ئاشتەوایی و پێكەوە ژیانی بۆ دەكەن.

٢- دنیا بە ماڵی خۆمان بزانین:

نووسەرانی جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی لە هەر شوێنێكی ئەم جیهانەبن خۆیان بە بەشێك لە جوگرافیای تایبەت بەم جیهانە نابەستنەوەو سەر لەبەری ئەم دنیایە بە ماڵ و زێدی خۆیان دەزانن، چوارقوڕنەی ئەم دنیایە بە یەك چاو تەماشادەكەن و لە دڵەوە خۆشیان دەوێ، لە نووسراوەی خۆیاندا سەبارەت بە هەر لایەكی ئەم جیهانە ئەگەر بەپێویستی بزانن بە دەنگ دێن، زمانی خۆیان بە بەرپرس دەزانن هاوار و بانگەوازی خەڵكی جیهان بڵاو بكەنەوە.

٣-دژ بە ڕەگەزپەرستی و دەمارگرژی ئایینی:

جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، بە گشتی بیری ڕەگەزپەرستی و دەمارگرژی مەترسیداری ئایینی بە ناپەسند دەزانێ و لە نرخ و بایەخی مرۆڤایەتی كەم دەكاتەوە، جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، تەواوی خەڵكی دنیا، بە هەموو ڕەنگێكەوە، ڕەگەز، بارودۆخ و ئایینی جیاواز، لەگەڵ یەكدی یەكسان و بە چاوێك سەیریان دەكات و ڕێز بۆ هەموویان دادەنێ، نووسەرانی ئەم جوولانەوەیە لە بەرهەمی خۆیاندا ڕەگەزپەرستی ڕەت دەكەنەوە و بە دوور لە ئاكاری ئینسانی دەژمێرن، جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی، هەوڵ دەدا هەموو لایەك هەر چەشنە دەمارگرژی ئایینی وریا بكاتەوە كە دەبێتە هۆی پێك هەڵپڕژان لە نێوان دوو دەستە، یان دووری كردن دەستەیەكی زۆریش بچووك لە خەڵكی جیهان، دوور لە پاك ڕەوشتی و بە نامرۆڤانەی دەزانێ.

٣- دانەبڕان لە ویژدان:

جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی باوەڕی وایە، ویژدان، تەنیا دەسەڵاتێكە پێویستی بە دادوەر نییە، هەر بۆیە بە تەرازووی ویژدان ئاكاری شیاو و نەشیاو هەڵدەسەنگێنێ. نووسەرانی داركوولیستی نابێ بە هیچ شێوەیەك بە پێوەری ئەم و ئەو وەختێ لە نێوان زۆربەی خەڵكدا لێك ترازان دەهێنێتە ئاراوە، بۆ وێنە شێوازەكان، ئایین، فەلسەفە و نەریتی تایبەت بە هۆزەكان، لێكۆڵینەوە لەسەر كێشە ئالۆزەكانی خەڵك بكەن و بە كەڵك وەرگرتن لەوان بیر و باوەڕی خۆیان بچەسپێنن، ئێمە بڕوامان وایە، ویژدان دەتوانێ باشترین زەڕەبین بێ بۆ جیاكردنەوەی باش لە خراپەكان.

٥-ئازادی بیروڕا دەربڕین:

نووسەرانی داركوولیستی، ئازادی قەڵەم بە مافی خۆیان دەزانن و بە ئاسانی و بەبێ جیاوازی سەبارەت بە كەسەكان، حكومەت، ئایین، بیروڕا، هۆگری و دابونەریتی مەزنی خەڵكی جیهان دەنووسن.

جوولانەوەی ئەدەبی داركوولی لە بواری دەربڕینی

ڕاستییەکان لە هیچ لەمپەر و بەرهەڵستێکی دژ ناپرینگێتەوە و نووسەرانی دارکوولیستی بە ئاشکرا نووسراوی خۆیان لەسەر پاکەتی پۆستە و ناوی کەسایەتی بەناوبانگی جیهان لە کتێبەکانیاندا دەهێنن.

جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی لە دەربڕینی هەموو بابەتێک بەو مەرجەی تایبەت بێ بە پەرەسەندنی ئاشتی جیهانی و وەرگرتنەوەی مافی ژێرپێ خراوی خەڵکی زوڵم لێکراوی جیهان لە دەستەی زاڵم و زۆرداران، یارمەتی دەدات و خۆنابوێرێ و دەستی ئاوالایە.

٦- ئازادی لە بەکارهێنانی میتود و شێوازەکانی نووسین:

جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی بە ئامانجی پەرەسەندنی یەکترویستی، دلۆڤانی، لەخۆبوردوویی، یەکسانخوازی، دنیا بە ماڵی خۆزانین، ئازادی بیر و ڕا دەربڕین و ڕووڕاستی، لە نێو خەڵکی جیهاندا هاتۆتە ئاراوە، ئەو جوولانەوەیە بۆ شوێندۆزی و بۆ تێرامانی دنیابینی نووسەران لە دەسنیشان کردنی پەیام و ناوەرۆک هزری ئەوان کار دەکا، هەر بۆیە نووسەرانی جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی لە بەکارهێنانی میتود و شێوازی نووسینی ڕابوردوو، ئێستا و داهاتوودا ئازادن. بۆ وێنە، ئەو نووسەرانەی بە شێوەی شەپۆلانی زەین، یان سوریال و هەر جۆرێکی دیکەی ئەدەبی دەنووسن، دەتوانن بە قبووڵ کردنی پەیماننامەی جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی، ڕێچکەی نووسینی خۆیان بخەنە خزمەتی ئەو پەیماننامەیەوە. جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی لە سەرلەبەری شێواز و ڕێوشوێنی نووسینی ڕابوردوو و ئێستا و داهاتوو کەڵک وەردەگرن و پەیماننامەی ئەو جوولانەوەیە تەنیا تایبەتە بە بابەت و پەیامی کتێبەکان.

٧-ڕەخنە گرتنی بوێرانە:

نووسەرانی دارکوولیستی لە بەرانبەر ڕەخنەدا دڵ فراوانن، یەکێ لە ڕێبازەکانی تایبەتی جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی لە ڕەخنەی کرداری ناڕەوای مرۆڤ، ئەوەیە کە ڕاستەوخۆ ناوی کەسەکان لە کتێبەکاندا دەنووسێ و بە وریاییەوە، لە کاتی ڕەخنەگرتن لەوان، جنێویان پێ دەدا، نووسەرانی ئەدەبی دارکوولی لە وەختی ڕەخنە گرتن لە نالەبار، ئازادن جنێویان پێ بدەن، ئێمە بۆ پشتیوانی لە ڕاستەقینە، یەکسانی و مافی مرۆڤ، زمانی زبر دەخەینەکار، چونکە دەمانەوێ دیکتاتۆران و تاوانکارانی گەورە، بە هۆی ئەوەی خاوەنی هێز و دەسەڵات و بانگەشەن، ڕوخسار و دەمامکی بێ ئازاری لە خۆیان نیشان دەدەن و ئەو خەڵکەی کوێرانە هەڵدەفریوێن، ئەو خەڵکەی کوێرانە فریویان خواردووە بە سانایی نووسینی کتێبێک دەخەینە بەر تیغی ڕەخنە و تڕۆیان دەکەین، نووسەرانی ئەدەبی دارکوولی لەسەر ئەو باوەڕەن، ئەدەبیات دەبێ بەبێ ترس قسە بکات. لە ڕۆمانی (مەرگی دراوسێ)دا کە دەسپێکی جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولییە، دەتوانی برگەکانی پەیماننامەی جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی بە بەڕێوەبراوی ببینی، لەو ڕۆمانەدا «هێری ترۆمێن» سەرۆک کۆماری ئەوسای ئەمریکا، وەختێ ئەو وڵاتە هێرشی ئەتۆمی کردە سەر ژاپۆن، ڕەخنەی لێ گیرا، لە بەشێکی ڕۆمانەکەدا دەبینی: «سیاسەت چەندە پیسە! سەرۆک کۆماری میللەتێک لە کاتێکدا نیوەی هۆشی لەلای ماڵییە کە بچێتەوە سمت و ساتی ژنەکەی لە باوەش بگرێ، فەرمانی شەڕێک دەردەکا، هەر بە بای خەیاڵیدا نایەت چەندە خەڵکی بێ تاوان دەکوژرێن، دوای دەرچوونی ئەو ئەمرە، فەرماندەرانی شەڕ بەبێ ڕاوەستان فەرمان جێبەجێ دەکەن، بەبێ ئەوەی بیر لە ئاکامی ئەو شەڕە بکەنەوە، یان ئەگەر ئاگاداریشیان هەبێ، بەبێ گوێدان، ئەو دەستوورە بەڕێوەدەبەن.»

(ڕۆمانی مەرگی دراوسێ، محەمەد ڕەزا نەزەری دارکوولی. نشر کتاب لۆس ئەنجلۆس ٢٠١٤)

٨-پەرەپێدان و بەردەوامی دۆستایەتی:

جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی باوەڕی وایە ڕازی پەرەپێدان و بەردەوامی دۆستایەتی سەرچاوەی لە دڵ فراوانی و لە خۆبوردوویيدایە، چونکە کولتوورەکان باوەڕ، بەرچاو و ڕووبەری بیر و هزری خەڵک جیاوازن. لێرەوە گرنگە بۆ پێوەندی جێگیری دۆستایەتی، فێری لە خۆبوردوویی بین، نووسەرانی جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی، لە خۆبوردوویی بە هەند دەگرن و دەزانن لە نووسراوە و بەرهەمی خۆیاندا بە گرنگی بینوێنن.

٩-ڕووڕاستی:

زەردەشت، پەیام هێنەری ئێرانیان فەرموویەتی: «ڕێگا لە جیهاندا یەکێکە و ئەو ڕێگایەش ڕاستییە.» جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی، هۆکاری شەڕەکان، تاوان، ملهوڕی و نایەکسانی لە دنیادا بە پشتکردن لە ڕاستی

دەزانێ، بەو مـەرجـەی خـەڵـک بە ڕووڕاسـتی یەکـدی بدوێن، بەبێ هیچ گرفتێک کۆمەڵگا بەرەو حەساوەیی دەچێت، مـەخابن خـەڵکی ئەم جیـهـانە لە ڕاستی دوور کـەوتوونەتەوە، جـوولانـەوەی ئەدەبی دارکـوولی تەنیـا ڕێگای حەسـانـەوەی دنیـا لە ڕاسـتـیـدا دەبینێ و سـەر لەبەری ڕێگاکـان دوور لە ڕاسـتی بە هەڵە و چەواشـە دەزانێ، بۆیە نووسەرانی ئەو جوولانەوەیە لە نووسراوی خۆیاندا ڕاستییە بەر پێوارەکان بەوپەڕی ئازایەتییەوە دەردەبڕن و بانگەواز بۆ گرنگی ئەوپەڕی ڕاستی دەکەن، شیـاوی باسە، لەو پەیماننامەیەدا، مەبەست لە ڕاستی گرنگ، ریالیزم نووسین نییە! بەڵکو نووسەران دەتوانن لە چوارچێوەی چیرۆکی سوریالیستی، سیمبۆلیستی، یان ریالیـزمی جـادوویـیش بە ڕاسـتی بنووسن و بانگەواز بکەن.

١٠-یەکسانی مرۆڤەکان:

جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی مـرۆڤەکان بە گشتی لە بواری مـافی ژیاندا لەگەڵ یەکدی بە یەکسـانی دەبینێ، جـوولانـەوەی ئەدەبی دارکـوولی لە حـەژمـەت بارودۆخی نالەباری خـەڵکی هەژاری جیـهـان، وەزاڵە هاتووە، بۆ دەبێ لە وڵاتانێک خـۆش بژێوی زۆر و زەوەندبێ، لە حاڵێکدا لە ڕۆژدا هەزاران کەس لە خەڵکی دنیا لەبرسان دەمرن؟ جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی ڕاپەڕیوە و دەیەوێ پشتیوانی لە خەڵکی هەژار و بێ بەشەکان بکات، دەبێ دنیا بەرەو هاوسەنگی بچێت! نووسەرانی دارکوولیستی بۆ پشتیوانی لە مافی یەکسانی و ئینسانی، خەڵکی بێ بەشی جیـهـان چیـرۆک و ڕۆمـان دەنووسن و ژیانی دڵتـەزێنی ئەوان دەخـەنە ڕوو، تا جیـهـانخـۆران سـەری شەرمـەزاری بەربدەنەوە و وەبیـریان بێـتـەوە سـەر لەبەری خـەڵکی جیـهـان لەگـەڵ یەکـدی یەکـسـانن و پاژی بنەماڵەیەکن، ئەو کەسانەی نازانن، دەبێ فێریان بکەین، تەواوی ئەو خەڵکە حەقیان بەسەر یەکترەوە هەیە.

جـوولانـەوەی ئەدەبی دارکـوولی دەیەوێ شـیـعـرە بە ناوبانگەکەی سەعدی شیرازی شاعیری ناوداری فارس بە گوێی جیهانیان بگەیەنێ. سەعدی دەڵێ:

«تورەمەی ئادەمی لەیەک لەش و لارن
لە گەوهەرێکن کری کردگارن
ئەگەر بەشێکی ئازار ببینێ
بۆ هیچ بەشێکی ئارام نامێنێ
وەختێ بە خەمی کەسێک نەزانی
زۆر حەیفە ئەگەر بڵێین ئینسانی»

وەبیر هێنانەوە:

پەیماننامـەی جـوولانەوەی ئەدەبی دارکـوولی لەو دە خـاڵەی سـەرەوەدا، ڕۆمـانی (مـەرگی دراوسێ)، کـە بۆ بەفـەرمی کـردنی ئەو پەیماننامـەیە، بۆ نووسـەران و ڕەخنەگـرانی ئەدەبی نووسراوە و دە بڕگـەی پەیماننامـەکە لەودا لەبەر چاو گیـراوە، ڕاستـیـیـەکـەی ئەو ڕۆمـانە سەرەتایەکە بۆ جوولانەوەی ئەدەبی دارکوولی.

ڕۆمـانەکە لە لایەن بڵاڤۆکی شەریکەی کـتێبی لۆس ئەنجلۆس چاپ و بڵاوکراوەتەوە، بە ئومێدی ئاسوودەیی و ئاشتی و سەقامگیری بۆ خەڵکی جیهان.